

به نام خداوند بخشنده و مهربان

مقایسه حروف عربی و فارسی

زبان عربی برای ما ایرانیان نسبت به دیگر کشورها از اهمیت بسیاری برخوردار است. این زبان به دلایل مختلفی با زبان کشور ما اشتراکاتی دارد. در این مقاله قصد آموزش حروف عربی در الفبای فارسی را داریم. با مقایسه الفبای عربی و فارسی به تفاوت و شباهت های بیشتری پی خواهید برد. در نگاه اول شاید برای برخی از افراد حروف الفبای زبان عربی از دشواری برخوردار باشد اما چیزی که باید از آن آگاهی داشته باشید این است که برای یادگیری هر زبانی اولین قدم، یادگیری حروف الفبای آن زبان می باشد. زبان عربی زبان رسمی ۲۵ کشور دنیا است. در بسیاری از کشورها زبان عربی را زبان دوم محسوب می کنند و در حال یادگیری زبان عربی نیز هستند. در این مقاله با یادگیری آسان و آموزش الفبای زبان عربی، اولین قدم را برداشته اید. پس با ما همراه باشید.

الفبای زبان عربی به ترتیب با تلفظ فارسی

الفبای زبان عربی دارای ۲۸ حرف می باشد و الفبای زبان فارسی از آن گرفته شده است. الفبای عربی دارای دو ترتیب اَبَتی و اِجْدی است. هر چقدر تعداد حروف الفبای زبانی بیشتر باشد، توانایی بروز صداهای طبیعی در آن بیشتر است.

حروف عربی شامل:

ا (الف)، ب (باء)، ت (تاء)، ث (ثاء)، ج (جیم)، ح (حاء)، خ (خاء)، د (دال)، ذ (ذال)، ر (راء)، ز (زاء)، س (سین)، ش (شین)، ص (صاد)، ض (ضاد)، ط (طاء)، ظ (ظاء)، ع (عین)، غ (غین)، ف (فاء)، ق (قاف)، ک (کاف)، ل (لام)، م (میم)، ن (نون)، ه (هاء)، و (واو)، ی (یاء).

مقایسه الفبای فارسی و الفبای عربی

- حروف در زبان فارسی دارای ۳۲ حرف می باشد در صورتی که حروف زبان عربی ۲۸ حرف است.
- در زبان عربی این حروف موجود نمی باشند. این حروف شامل (پ، ژ، گ، چ) می باشد.
- در زبان عربی ۱۰ حرف وجود دارد که از لحاظ تلفظ با حروف الفبای زبان فارسی یکسان نیست. این حروف به ترتیب شامل (ح، ث، ص، ض، ط، ظ، ذ، ع، غ، و) می باشد.
- حرف همزه از زبان عربی وام گرفته شده است و در زبان فارسی مورد استفاده قرار می گیرد.
- زبان فارسی و زبان عربی هر دو از سمت راست نوشته می شوند.

حروف مقطعه

قرآن ۱۱۴ سوره دارد و در ۲۹ سوره ملاحظه می‌کنیم که بعد از «بسم الله الرحمن الرحيم» سوره با حرفی آغاز شده که در اصطلاح مفسران آن‌ها را «فواتح السور» یا «حروف نورانی» و یا «حروف مقطعه» می‌نامند. این حروف مقطعه در ابتدای سوره‌ها، یک حرفی، دو حرفی، سه حرفی، چهار حرفی یا پنج حرفی هستند که به ظاهر معنای روشنی ندارند. حروف مقطعه به قرار ذیل است:

« الم - الم - المص - الر - الر - الر - المر - الر - الر - كهيعص -

طه - طسم - طس - طسم - الم - الم - الم - الم - يس - ص -

حم - حم - حم عسق - حم - حم - حم - حم - حم - ق - ن»

این حروف به ترتیب در اوایل سوره‌های « بقره ، آل عمران، اعراف، یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، مریم، طه، شعرا، نمل، قصص، عنکبوت، روم لقمان، سجده، یس، ص، مومن، فصلت، شوری، زخرف، دخان، جاثیه، احقاف، ق، قلم» هستند.

اگر این حروف جمع شوند و مکررات آنها حذف شود، درست نصف حروف بیست و هشتگانه (۲۸) الفبای عربی یعنی چهارده (۱۴) حرف خواهند بود.

حرکات کوتاه

فتحه

شکلش « — » : به این علامت در فارسی « زَبَر » و در عربی « فَتْحَه » گفته می شود.

نکته (۱) : « فَتْحَه » از کلمه « فَتَح » گرفته شده است.

نکته (۲) : « فَتْحَه » در اصل « فَتْحَه » بوده است به معنای «یک بار گشودن» که در هنگام وقف بر آخر آن {طبق قواعدی که بعداً با آن آشنا خواهیم شد} «ه» تبدیل به «ه» می شود.

نکته (۳) {وجه تسمیه} : این علامت را فتحه نامیدند چون وقتی حرف دارای این علامت را تلفظ می کنیم، لب ها یک بار حالت گشودن به خود می گیرد.

نکته (۴) : صدای فتحه متمایل به صدای حرف الف است؛ لذا برای نشان دادن آن از شکل الف استفاده کرده اند و برای اینکه با الف اصلی اشتباه نشود، به شکل الف

کوچک و مایل روی حرف قرار داده اند (ا)

نکته (۵) : حرف دارای فتحه را «مفتوح» می نامند.

صدایش: صدای فتحه در عربی با صدای «أ» فارسی تفاوتی ندارد فقط باید دقت کرد که در هنگام تلفظ صدای فتحه، دهان زیاد باز نشود.

تمرین شماره یک: کلمات زیر را ابتدا به صورت تفکیکی و سپس به صورت ترکیبی بیان کنید:

ترکیبی	تفکیکی
خَرْجٌ	خَ ر جٌ
عَبَسَ	عَ بَ سَ
خَلَقَ	خَ لَ قَ

تمرین شماره دو: کلمات زیر را به صورت ترکیبی بیان کنید:

حَسَدَ - نَزَلَ - سَأَلَ - فَجَمَعَ - مَنَعَ - وَقَذَفَ - عَقَبَهُ - وَخَسَفَ - وَوَجَدَكَ - وَ يَذَرُكَ

کسره

شکلش «—»: به این علامت در فارسی «زیر» و در عربی «کَسْرَه» گفته می شود.

نکته (۱): «کَسْرَه» از کلمه «کَسَر» گرفته شده است.

نکته (۲): «کَسْرَه» در اصل «کَسْرَه» بوده است به معنای «یک بار شکستن» که در

هنگام وقف بر آخر آن {طبق قواعدی که بعداً با آن آشنا خواهیم شد} «ه» تبدیل به

«ه» می شود.

نکته (۳): {وجه تسمیه}: این علامت را کسره نامیدند چون وقتی حرف دارای این علامت را تلفّظ می کنیم، لب ها یک بار حالت شکستن و افتادگی به خود می گیرد.

نکته (۴): صدای فتحه متمایل به صدای حرف یاء است؛ لذا برای نشان دادن آن از شکل یاء استفاده کرده اند و برای اینکه با یاء اصلی اشتباه نشود، به شکل یاء غیر آخر و بدون نقطه زیر حرف قرار داده اند. (دیکری) شکل کسره در ابتدا دارای دندانه بود منتها بعدها به علّت کثرت کاربرد و اختصار، دندانه آن را نیز حذف نمودند « — »

نکته (۵): حرف دارای کسره را «مکسور» می نامند.

صدایش: صدای کسره در عربی با صدای «ا» فارسی تفاوت دارد. در عربی صدای کسره، متمایل به صدای حرف یاء می باشد (شبیه صدای «ای» اما بدون کشش). اینگونه تلفّظ کردن صدای کسره در بعضی از کلمات فارسی نیز وجود دارد مثل: نیاز، ژیان، خیابان.

تمرین شماره یک : کلمات زیر را ابتدا به صورت تفکیکی و سپس به صورت ترکیبی بیان کنید:

ترکیبی	تفکیکی
جَبَل	ج ب ل
مَلِك	م ل ی
اِبِل	ا ب ل
زَجَلِك	ز ج ل ی

تمرین شماره دو : کلمات زیر را به صورت ترکیبی بیان کنید:

خَشِيَ - كَبِرَ - رَدِفَ - رَقَعَتِ - فَصَعِقَ - بَلَغَتْ - لِيَذَرَ - بَعْصَمَ - أَفَامِنَ - بِيَدَيْكَ

ضمّه

شکلش « ُ » : به این علامت در فارسی «پیش» و در عربی «ضَمَّه» گفته می شود.

نکته (۱) : « ضَمَّه » از کلمه «ضَمَّ» گرفته شده است.

نکته (۲) : « ضَمَّه » در اصل «ضَمَّه» بوده است به معنای «یک بار به هم پیوستن» که

در هنگام وقف بر آخر آن

{طبق قواعدی که بعداً با آن آشنا خواهیم شد} «ه» تبدیل به «ه» می شود.

نکته (۳) : {وجه تسمیه} این علامت را ضمه نامیدند چون وقتی حرف دارای این

علامت را تلفظ می کنیم، لب ها یک بار به هم پیوسته و غنچه می شوند.

نکته (۴) : صدای ضمه متمایل به صدای حرف (واو) است؛ لذا برای نشان دادن آن از

شکل واو استفاده کرده اند و برای اینکه با واو اصلی اشتباه نشود، به شکل واو

کوچک روی حرف قرار داده اند: (ُ وَ)

نکته (۵) : حرف دارای ضمه را « مضموم » می نامند.

صدایش : صدای ضمه در عربی با صدای « اُ » فارسی تفاوت دارد. در عربی صدای ضمه، متمایل به صدای حرف (واو) می باشد (شبيه صدای «او» اما بدون کشش). اینگونه تلفظ کردن صدای ضمه در بعضی از کلمات فارسی نیز وجود دارد. مثل: هُلُو، خُروس، بُلوک.

سکون

در زبان فارسی، هم حروفی که حرکت دارند و هم حروفی که بدون حرکت می باشند را بدون علامت نمایش می دهند.

مثال: ببر، عشق، کمک، همسر

در زبان قرآن، حرفی که هیچ گونه حرکت یا صدایی ندارند، را با علامت سکون (^) یا (°) بر روی آن، نمایش می دهند.

مثال: يَسْجُدُونَ (حرف سین بدون حرکت(صدا) و ساکن است .

مِصْبَاحُ (حرف صاد بدون حرکت(صدا) و ساکن است.

حرف ساکن به تنهایی خوانده نمی شود، بلکه به همراه حرف متحرک قبل از خود، به یک بخش خوانده می شود. مثلاً در کلمه ی یَمْنَعُونَ (یَم نَ عُو نَ)، میم ساکن همراه با حرف ماقبل خود

(یاء مفتوح)، به یک بخش خوانده می شوند.

شکل علامت سکون، از ابتدای کلمه ی «خفیف» گرفته شده و نشانگر خفیف و سبک تلفظ شدن حرف ساکن در مقابل حرف متحرک یا مشدد می باشد. و به خاطر کاربرد زیاد و اختصار، نقطه و دنباله آن را حذف نموده اند.

مثال سکون: مُخْتَلِفُونَ (مُخ ت ل فُ و نَ) « ۵ بخش »

لَا يَسْتَنْقِذُوهُ (لَا يَس تَن قِ ذُو هُ) « ۶ بخش »

عُسْرٍ (عُس رِ) « ۲ بخش »

أَنْزَلْنَاهَا (أ ن ل ز م كُ مَوْ هَا) « ۷ بخش »

تُقَاتِلُونَهُمْ (تُ قَا تِ لُون هُمْ) « ۶ بخش »

صداهای کشیده (حروف مدّی)

در این درس می‌خواهیم به بیان تفصیلی صداهای کشیده (حروف مدّی) پردازیم.

صداهای کشیده عبارتند از:

(۱: الف مدّی) - اُ (۲: یاء مدّی) - یِ (۳: واو مدّی) - وُ

که به ترتیب ویژگی‌های هر یک را بیان می‌کنیم:

الف مدّی

شکلش «اُ»؛ یعنی الفی که ماقبل آن فتحه باشد.

نکته: وجه تسمیه: به این الف، الف مدّی گویند چرا که باعث دو برابر مدّ و کشش صدای فتحه می‌شود.

صدایش: صدای الف مدّی همه جا به یک شکل نمی‌باشد. اگر الف مدّی بعد از هشت حرف «خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق، ر» بیاید {مثل خاف، ضاق، طاب} به صورت درشت و پر حجم (شبیه صدای «آ» در فارسی) تلفّظ می‌گردد و اگر بعد از بیست حرف دیگر بیاید، به صورت نازک و کم حجم (همان صدای فتحه منتها به همراه کشش دو برابر) ادا می‌گردد.

تمرین: لطفاً کلمات زیر را به هر دو صورت تفکیکی و ترکیبی بیان کنید:

رَانَ - مَقَامَ - غَالِبَ - ظَاهِرُ - أَصَابَ - عَصَاكَ - يُطَافُ - يُضَاعَفُ - ثَمَرَاتِ

دَحَاها - خَاتَمَ - حَارَبَ - أَرَادَا - عِظَامَ - صَالِحَاتِ - خِلَافَكَ - أَرَاذِلُنَا

بِضَاعَتِنَا - مَغَارِبِهَا

یاء مدّی

شکلش «-ِی»؛ یعنی یائی که ماقبل آن کسره باشد.

نکته : وجه تسمیه: به این یاء، یاء مدّی گویند چرا که باعث دو برابر مدّ و کشش صدای کسره می شود.

صدایش: صدای یاء مدّی همه جا به یک شکل می باشد. صدای آن همان صدای کسره (همانند صدای «ای» در فارسی) می باشد منتها به همراه کشش دو برابر.

نکته: یاء مدّی، گاهی به علّت التّقاء ساکنین خوانده نمی شود. إنّ شاء الله در درس های آینده این نکته را مفصّلاً توضیح خواهیم داد.

تمرین: لطفاً کلمات زیر را به هر دو صورت تفکیکی (بخش بخش) و ترکیبی بیان کنید:

رُسُلِی - یُرِیدُ - اُنِیبُ - نُسْکِی - قَمِیصِی - سَبِیلِی - غَنَمِی - مَدِینِی - سِیْصِیبُ

واو مدّی

شکلش «-ُو»؛ یعنی واوی که ماقبل آن ضمه باشد.

نکته : وجه تسمیه: به این واو، واو مدّی گویند چرا که باعث دو برابر مدّ و کشش صدای ضمه می شود.

صدایش: صدای واو مدّی همه جا به یک شکل می باشد. صدای آن همان صدای ضمه
(همانند صدای «او» در فارسی) می باشد منتهی به همراه کشش دو برابر. ■

نکته: واو مدّی، گاهی به علّت التّقاء ساکنین خوانده نمی شود.

تمرین: لطفاً کلمات زیر را به هر دو صورت تفکیکی (بخش بخش) و ترکیبی بیان کنید:

أَقُولُ - قُلُوبٌ - صُدُورٌ - قَارُونَ - قَادِرُونَ
فَعَقَرُوها - فَذَبَحُوهَا - يُخَادِعُونَ - يَتَلَاوَمُونَ

تشدید

علامت تشدید که هم در زبان فارسی و هم در زبان عربی استفاده می گردد،

به شکل (ّ) می باشد. مثال: بنا - دقّت - ذرّت

در واقع، اگر حرفی پشت سر هم تکرار شود (اولی ساکن و دومی متحرک)، تلفظ آن برای دستگاه تکلم سنگین خواهد بود چرا که باید آن حرف، دو بار از یک جایگاه تلفظ شود.

مانند: **إِلَ لَّا - ثُمَّ مَ - شَرَرَ**، برای رفع این سنگینی، حرف اول را تلفظ نمیکنند و به جای آن حرف دوم را محکم و مشدّد ادا می کنند.

حرفی که علامت تشدید بر روی آن قرار گیرد (حرف مُشَدَّد) دارای دو ویژگی می باشد:

الف: محکم خوانده می شود.

ب: در حقیقت متشکل از ۲ حرف است که اولی ساکن و دومی متحرک می باشد.

مثال: **رَبَّكَ (رَب بَكَ) = بَاء اول ساکن و بَاء دوم (مفتوح) است**

صَلِّ « صَل لِ » = لَام اول ساکن و لَام دوم (مکسور) است

علامت تشدید (ـ) از (شین) ابتدای کلمه (شَدَّ) گرفته شده و دلالت بر محکم ادا شدن حرف است. ـ ← ش ← شَدَّ

مثال تشدید

جَ هَن نَ مَ = جَهَنَّمَ مُ قَر رَ بَی نَ = مُقَرَّبَیْنِ

رَب بَ یَا نِی = رَبَّیَّانِی نَذ هَ بَن نَ = نَذْهَبَنَّ

یَذ دَکَ کَ رَ = یَذْکُرُ لِ حُب بَ = لِحُبِّ

حروف ناخوانا در قرآن

تعریف حروف ناخوانا

در کلمه های فارسی گاهی اوقات به حروفی بر می خوریم که نوشته شده ولی خوانده نمی شوند. مانند: خواهر - خوانا - خواب

در قرآن کریم هم به چهار حرف (و ا ل ی) بر می خوریم که نوشته شده اند ولی بعضی اوقات خوانده نمی شوند.

(قسمت اول: حروف همیشه ناخوانا)

۱. پایه یا کرسی الف مدی

هرگاه بر روی حروف (و ی) از حروف والی، الف کوچکی (الف مقصوره) قرار گیرد، حروف (و ی) خوانده نمی شود و بجای آن، الف مقصوره خوانده می شود.

مثال حروف همیشه ناخوانا (۱)

مُوسَى عِيسَى ضَحَى هُدَى صَلَوَة يَتَزَكَّى زَكْوَة

۲. پایه یا کرسی همزه

در قرآن کریم، حرف همزه (ء) بعضی اوقات به تنهایی نوشته می شود مانند: (جاء - شاء) و بعضی اوقات رو یا زیر سه حرف (و ا ی) از حروف چهارگانه ی والی قرار می گیرد.

به عبارت ساده تر (و ا ی)، کرسی و پایه ی همزه قرار می گیرند که در این صورت، حروف (و ا ی) خوانده نمی شوند و به جای آن، حرف همزه خوانده می شود.

مثال حروف همیشه ناخوانا (۲)

أَكْبَرُ إِبْرَاهِيمَ قَرَى بئس ذائقة حدائق مومنون

۳. الف جمع

هرگاه بعد از فعل هایی که آخر آنها به حرف واو جمع ختم شده، الفی مشاهده گردیده شد، الف را الف جمع یا الف فارقه گویند که از حروف ناخوانا محسوب می شود

(در قرآن های با رسم الخط عثمان طه برای نشان دادن ناخوانا بودن حرف الف جمع، یک دایره توخالی کوچک بر روی حرف الف قرار داده اند) مثال: حروف همیشه ناخوانا (۳)

نَصَرُوا كَانُوا فَرِحُوا عَمِلُوا قَالُوا كُلُوا

نکته بسیار مهم حروف همیشه ناخوانا (۴):

✓ در قرآن های با رسم الخط عثمان طه، بر روی سه حرف (و ا ی) از حروف والی، هر از گاهی دایره ی توخالی کوچک مشاهده می گردد که نشانگر ناخوانا بودن حروف مذکور می باشد و البته نباید با علامت سکون اشتباه گرفت.

مثال حروف همیشه ناخوانا (۴):

سَأُورِيكُمْ أُولَئِكَ أُولَى بَأْيِدٍ مَائَةٍ

(قسمت دوم: حروفی که بعضی وقت ها ناخوانا هستند)

۱. همزه وصل در وسط کلام

تلفظ کلماتی که ابتدای آنها ساکن باشد، مشکل و غیر ممکن است مانند: سَكُنْ ، که برای سهولت تلفظ چنین کلماتی، از الف متحرکی به نام همزه وصل کمک می گیرند.■

همزه یا الف وصل: الف متحرکی است که در ابتدای کلام خوانده می شود ولی در وسط دو کلمه خوانده نمی شود.

مثال همزه وصل در وسط کلام:

وَاشْرَبُوا رَبِّ اجْعَلْ وَاحْلِلْ وَاضْرِبْ

2. حروف مدی نزد (قبل از) همزه ی وصل

هرگاه، حروف مدی (فتحه کشیده، کسره کشیده یا ضمه کشیده) قبل از همزه ی وصل قرار گیرد، حروف مدی (صداهاى کشیده) به صداهاى کوتاه، تبدیل می گردند و در واقع خوانده نمی شوند.

مثال حروف مدی نزد همزه وصل:

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ مَا الْقَارِعَةُ ذِي الْاَوْتَادِ إِذَا الْأَرْضُ

3. حرف لام در (ا ل) تعریف، نزد حروف شمسی

هرگاه، (الف و لام) تعریف، به یکی از ۱۴ حرف حروف قمری (عجا که خوف حق غمی) برسد، لام آن خوانده می شود.

مثال حرف لام نزد حروف قمری:

وَالْقَمَرِ (قاف از حروف قمری) إِذَا الْقُبُورُ (قاف از حروف قمری)
إِنَّ الْفُجَارَ (فاء از حروف قمری) وَالْأَمْرُ (الف از حروف قمری)

اما الف و لام تعریف نزد حروف شمسی (مابقی حروف)، لام آن خوانده نمی شود.

مثال حرف لام نزد حروف شمسی:

إِذَا الشَّمْسُ إِذَا السَّمَاءُ مَا الطَّارِقُ وَالشَّفَعِ

تعریف مد

مد در لغت به معنای افزودن و زیادی است.

مد اصطلاحی به معنای کشش بیش از حد معمول در حروف مدی است یعنی

(آ - ای - او) کشش بیش از دو حرکت.

تنوین

تنوین، نون ساکن زائد و اضافه ای است که در پایان برخی از کلمات قرآن قرار می گیرد. (نوشته نمی شود ولی خوانده می شود) و برای اینکه با نون اصلی کلمه (مثل: بُنُونٌ، مُؤْمِنٌ و...) اشتباه گرفته نشود، در نگارش قرآن، نوشته نمی گردد و به جای نون ساکن، صدای حرکت قبل را تکرار می کنند.

مثال: كِتَابَ ن ← كِتَابًا كِتَابِ ن ← كِتَابٌ كِتَابُ ن ← كِتَابٌ

تنوین ها به ۳ شکل زیر می باشند :

(َ + ن = ً) تنوین فتحه

(ِ + ن = ٍ) تنوین کسره

(ُ + ن = ٌ) تنوین ضمه

در تمام این مثالها یک چیز تکرار شده و آن نون ساکن می باشد. همانطور که گفته شد تنوین نون ساکن است.

مثال تنوین

سُرُّ - أَفْوَاجًا - خَوْفٍ - شَهَابٌ - عَطَاءًا - مُصَفًّى
فِتْنَةً - مُطَهَّرَةً - رَسُولٌ أَمِينٌ - بُهْتَانٌ - مَعْدُودَةٌ - شَامِخَاتٍ

اشباع

اشباع در اصطلاح قرائت به معنای سیر کردن حرکت است بطوری که از فتحه، صدای کشیده ی فتحه تولید شود، از کسره، صدای کشیده ی کسره تولید شود و از ضمه، صدای کشیده ی ضمه تولید شود.

هَاءِ ضَمِير

در آخر کلمه می آید و معنی (او - آن) می دهد، مانند: فیه (در آن)، هاء ضمیر در صورتی که حرف قبل و بعد از آن، متحرک باشد، اشباع می گردد به این معنی که اگر حرکتِ هاء، کسره باشد (هِ) تبدیل به یاء مدی و اگر حرکتِ هاء، ضمه باشد (هُ) تبدیل به واو مدی می شود.

مثال اشباع هاء ضمیر

بِهْ = بِهْ ی لَهْ = لَهْ و
رَبَّهْ = رَبَّهْ و مَعَهْ = مَعَهْ و

مواردی که هاء ضمیر در آنها، اشباع نمی شود (عدم اشباع)

۱. قبل از هاء ضمیر، ساکن باشد. مانند:

مِنْهُ إِلَيْهِ عَلَيْهِ لَدُنْهُ

۲. قبل از هاء ضمیر، حروف مدی باشد.

مانند: فِيهِ أَنْزَلْنَاهُ خُذُوهُ نَصْرُوهُ

۳. بعد از هاء ضمیر، ساکن یا تشدید باشد.

مانند: لَهُ الْحَمْدُ بِهِ الَّذِينَ اسْمُهُ الْمَسِيحُ

تعریف وقف

وقف در لغت یعنی حبس کردن و حرکت نکردن و در علم قرائت قرآن به معنی قطع صوت در حین قرائت، همراه با تجدید نفس و سپس ادامه قرائت می باشد.

انواع وقف در آیات

دو نوع وقف در حین قرائت وجود دارد:

وقف اضطراری:

این وقف زمانی است که قاری به دلیل اتمام نفس، عطسه، سرفه، فراموشی آیه و... مجبور به وقف می شود و چاره ای جز وقف ندارد.

وقف اختیاری:

وقتی که قاری به تشخیص خود و به صورت ارادی کلمه ای را برای وقف انتخاب می کند. چهار نوع وقف اختیاری وجود دارد:

مهمترین علائم وقف در آیات

در هنگام تلاوت قرآن به علائمی بر می خوریم که هر کدام معنی و مفهوم خاصی را در وقف کردن دارند. بعضی از مهمترین علائم وقف عبارتند از:

علامت وقف	مفهوم	توضیح
« م »	وقف لازم	وقف کردن الزامی است و اگر وقف نکنیم ممکن است مفهوم جمله تغییر کند.
« قف »		باید وقف کنید اما اگر وصل هم کردید اشکالی ندارد.
« صل »		می توانید وقف کنید اما اگر وقف نکنید بهتر است.

« ط »	وقف مطلق	باید وقف کنید زیرا موضوع بحث تمام شده است.
« ج »	وقف جایز	هم می توانید وقف کنید و هم می توانید ادامه بدهید.
« ص » و « جه »	وقف مرخص	چون جمله طولانی بوده و احتمال کم آوردن نفس وجود دارد اجازه دارید که وقف کنید و دوباره از جای مناسب شروع به قرائت کنید.
« لا »	وقف ممنوع	اجازه ندارید که وقف کنید و اگر مجبور به وقف شدید باید برگردید و دوباره به صورت متصل بخوانید. اگر این علامت وقف در انتهای آیه باشد می توانید وقف کنید.
« قلی »		اگر وقف کنید بهتر از ادامه دادن است.
« صلی » و « ز »		اگر ادامه بدهید بهتر از وقف کردن است.

« . »	وقف معانقه یا مراقبه	این سه نقطه اگر روی دو کلمه نزدیک به هم قرار داده شود شما فقط بر یکی از دو کلمه می توانید وقف کنید.
« س »	سکت	نوعی وقف که زمان توقف آن بسیار کوتاه است.
« قفه »		به معنای سکت طولانی است.

انواع وقف در کلمات:

وقف در کلمات بستگی به آخرین حرف آن کلمه دارد و به انواع زیر تقسیم می شود:

وقف بدون تغییر:

اگر حرف آخر کلمه ساکن یا یکی از حروف مدی باشد هنگام وقف هیچ تغییری نمی کند و به همان صورت وقف می شود.

مانند: اَمْ مَنْ خَلَقْنَا، وَ ادْخُلِ جَنَّتِي، وَ لَا تُسْرِفُوا

وقف به ابدال: در دو مورد وقف به ابدال می شود:

۱. اگر حرف آخر «تاء تانیث» متحرک باشد در هنگام وقف به «هاء ساکن» تبدیل می شود. مثل: لُمَزَةٌ = لُمَزَةٌ

۲. اگر حرف آخر تنوین نصب (ً) داشته باشد در هنگام وقف به «الف مدی» تبدیل می شود. مثل: كِتَابًا = كِتَابًا

وقف به اسکان:

اگر حرف آخر کلمه متحرک باشد یا تنوین جر یا رفع (يَا) داشته باشد هنگام وقف حرف آخر ساکن می شود.

مثل: عَذَابُ الْيَمِّ = عَذَابُ الْيَمِّ يَا عَلَّمُ بِالْقَلَمِ = عَلَّمُ بِالْقَلَمِ

یادتان باشد اگر حرف آخر کلمه تشدید داشت در هنگام وقف ساکن می شود اما باید با تشدید خوانده شود. مثل: فَطَلُّ = فَطَلُّ

همچنین اگر در آخر کلمه «واو مفتوح ما قبل مضموم» یا «یاء مفتوح ماقبل مکسور» داشتیم در هنگام وقف تبدیل به «واو مدی» و «یاء مدی» می شود.

مثل: هُوَ = هُوَ یا هِيَ = هِيَ

التقاء ساکنین

عبارت است از: « کنار هم قرار گرفتن دو حرف ساکن در هنگام تلفظ »

مثل قُلْ الْحَمْدُ

التقاء ساکنین در کلمات عربی، جایز نیست و هر کجا که اتفاق بیافتد یعنی دو حرف ساکن در کنار هم قرار گیرند (به استثناء دو مورد)، برای رفع التقاء ساکنین، حرف اول را با کسره

می خوانند؛ مثل قُلْ الْحَمْدُ

تذکر: التقاء ساکنین در دو حالت جایز است و آن دو حالت عبارتند از:

۱. در حالت وقف؛ یعنی هر کلمه ای که حرف ماقبل آخر آن ساکن باشد و حرف آخرش نیز به خاطر وقف ساکن شده باشد، مثل « خُبْرٌ » که در حالت وقف می شود « خُبْرٌ ».

۲. هر دو حرف ساکن در یک کلمه باشند منتهی به این شرط که ساکن اول از حروف مدّی باشد و ساکن دوم مُدغم (یعنی ادغام شده در حرف مابعد) باشد، مثل « ضَالِّينَ ».

چند نکته:

۱. در کلمه « مِنْ »، برای رفع التقاء ساکنین، نون ساکن مفتوح می شود، مثل مِنْ الْقَوْلِ

۲. در کلمات « هُمْ – كُمْ – تُمْ »، برای رفع التقاء ساکنین، میم ساکن مضموم می شود،

مثل لَكُمْ الْوَيْلُ

۳. واو ساکن ماقبل مفتوح نیز در التقاء ساکنین، ضمّه میگیرد، مثل رَأَوْا الْعَذَابَ

۴. در کلمه « بِئْسَ الْأَاسِمُ » پس از حذف همزه وصل اسم، « چون دو حرف ساکن » لُ و

«س» کنار یکدیگر واقع می شوند، برای رفع التقاء ساکنین، حرف لام را کسره می دهیم؛ یعنی می شود «بِسْمِ اللَّهِ»

۵. در هنگام وصل حروف مقطعه «الم» به آیه دوّم سوره مبارکه آل عمران (الم * الله)، میم ساکن حرف «میم» مفتوح خوانده می شود؛ یعنی به این صورت خوانده می شود:

«الف - لام - میم الله»

نکته: در کلیه موارد ۱ الی ۴، حرکت مربوطه در قرآن آورده شده است.

نحوه خواندن تنوین نزد همزه وصل:

همانطور که قبلاً در تعریف نون تنوین گفته شد، تنوین نون ساکنی است که نوشته نشده ولی خوانده می شود؛ حال اگر بعد از کلمه تنوین دار، کلمه ای بیاید که اولین حرف آن ساکن یا مشدّد باشد، در این صورت التقاء ساکنین پیش می آید که برای رفع آن باید نون تنوین را در تلفظ با حرکت کسره خواند، مثل:

«لَهُوَ أَنْفَضُوا» که خوانده می شود «لَهُونَ أَنْفَضُوا»

نکته: در قرآن های با رسم الخط عثمان طه، برای راهنمایی قاری در این زمینه (مکسور خواندن نون تنوین) اقدامی صورت نگرفته است بنابراین این درس را خوب تمرین کنید. کلمات زیر را با توجه به قاعده رفع التقاء ساکنین بخوانید:

مَثَلًا الْقَوْمُ - كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ - بِغُلَامٍ اسْمُهُ - أَحَدُ اللَّهِ - يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ - مِصْبَاحُ الْمِصْبَاحِ

سامانه آموزشی قرآن آموز - شبکه اجتماعی قرآن گرام

www.Quran-Amooz.com

مسابقه قرائت قرآن کریم (روخوانی ، روانخوانی و صحیح خوانی)

۱. نام حروف زیر در قرآن کدامند؟
(ی س - ک)

☐ ی - س - ک

☐ یاء - سین - کاف

☐ یا - سین - کا

☐ یا - سین - کاف

۲. بیشترین مورد شیوه وقف در قرآن کدام است؟

☐ ابدال

☐ اسکان

☐ انقلاب

☐ هیچکدام

۳. علامت «صلی» یعنی:

☐ وصل بهتر است

☐ وقف بهتر است

☐ وقف ممنوع

☐ وصل ممنوع

۴. علامت «قلی» یعنی :

☐ وصل بهتر است

☐ وقف ممنوع

☐ وقف و وصل تفضیلتی ندارد

☐ وقف بهتر است

۵. «الف وصل» چه نوع الفی است؟

☐ گاهی ناخوانا

☐ همیشه ناخوانا

☐ الف همزه دار

☐ همزه قطع است

۶. در آیه زیر چند صدای کشیده وجود دارد؟
«إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْلَيْنِ لَقَادِرٌ»

☐ یک

☐ دو

☐ سه

☐ چهار

۷. ساختمان تشدید معمولا از چه مواردی تشکیل شده است؟

☐ دو ساکن

☐ دو متحرک

☐ یک حرف ساکن و دیگری متحرک

☐ یک حرف کشیده و دیگری متحرک

۸. به کمک حرف متحرک با خوانده می شود.

☐ ساکن - بعد از خود - دوضرب

☐ سکون - بعد از خود - یک و نیم ضرب

☐ سکون - قبل از خود - دوضرب

☐ ساکن - قبل از خود - یک ضرب

۹. صداهای کشیده و صداهای کوتاه را به ترتیب چه می نامند؟

☐ حرکات - حروف مدی

☐ حروف مدی - حرکات

☐ حروف مدی - حروف مدی

☐ حرکات - حرکات

۱۰. در آیه زیر چند حروف ناخوانا وجود دارد؟
(مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ)

۳ ☐

۵ ☐

۶ ☒

۲ ☐

۱۱. حرکت نون تنوین در رفع التقاء ساکنین کدام است؟

سکون ☐

کسره ☒

ضمه ☐

فتحه ☐

۱۲. نام کدام دسته حروف در زبان فارسی و عربی یکسان هستند؟

ب - ط - و ☐

د - ذ - س ☒

ی - ص - ع ☐

ح - ش - ه ☐